

De accountant in de aandeelhoudersvergadering

Vragen staat vrij?

Frans van Schaik

SAMENVATTING De Commissie Tabaksblad beveelt aan de algemene vergadering van aandeelhouders in de gelegenheid te stellen de externe accountant te bevragen over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening. Daartoe woont de accountant deze vergadering bij en is hij bevoegd daarin het woord te voeren. Voorheen was de accountant zelden aanwezig bij de algemene vergadering van aandeelhouders van beursgenoteerde ondernemingen en aan hem werden nooit vragen gesteld tijdens de vergadering. In dit artikel ga ik na wat de mogelijke toegevoegde waarde is van de aanwezigheid van de accountant in de aandeelhoudersvergadering. Ik doe dit aan de hand van een tweetal dilemma's waarvoor de accountant in de aandeelhoudersvergadering van een beursgenoteerde onderneming zich ziet geplaatst en aan de hand van een aantal vragen aan de accountant. Gezien de discussie over corporate governance is de nieuwe rol van de accountant in de aandeelhoudersvergadering een interessant onderwerp voor aandeelhouders, bestuurders, commissarissen en accountants.

1 Inleiding

Sinds kort heeft Nederland een gezaghebbende code voor corporate governance, opgesteld door de commissie corporate governance (2003), ook genaamd Commissie Tabaksblad. De code bevat aanbevelingen die de bij een vennootschap betrokken partijen, zoals bestuurders, commissarissen, aandeelhouders en accountants zouden moeten volgen. Izeboud (2004) geeft een overzicht van

Prof. Dr. F.D.J. van Schaik RA is nationaal technisch directeur accountancy ONP van Deloitte Accountants en hoogleraar Management Accounting aan de Universiteit van Tilburg. De auteur heeft dit artikel geschreven op persoonlijke titel.

de invloed van deze code op de positie, rol en werkzaamheden van de externe accountant.

Deze aanbevelingen bestaan uit principes en daarop gebaseerde concrete best practice-bepalingen. De principes geven algemene opvattingen over goede corporate governance; de concrete best practice-bepalingen creëren een zekere normstelling voor het gedrag van bestuurders en commissarissen – ook in relatie tot de externe accountant – en aandeelhouders. Zij geven de nationale en internationale 'best practice' weer en kunnen worden opgevat als een nadere invulling van de algemene beginselen van goede corporate governance¹.

Artikel 393 lid 1 van Boek 2 Titel 9 BW bepaalt dat de algemene vergadering van aandeelhouders bevoegd is tot het verlenen van de opdracht tot onderzoek van de jaarrekening aan een registeraccountant of een accountant-administratieconsulent met certificeringsbevoegdheid. Als deze daartoe niet overgaat is de raad van commissarissen bevoegd, en als deze in gebreke blijft, het bestuur. Volgens de wet brengt de accountant omtrent zijn onderzoek verslag uit aan de raad van commissarissen en aan het bestuur. Op verzoek van de accountant hoort de aandeelhoudersvergadering de accountant bij het intrekken van een aan hem verleende opdracht of omtrent het hem kenbaar gemaakte voornemen daartoe.

De Commissie Tabaksblad presenteert in artikel V.2.1 van haar Code een noviteit:

'De externe accountant kan over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening worden bevraagd door de algemene vergadering van aandeelhouders, woont daartoe deze vergadering bij en is daarin bevoegd het woord te voeren.'

De Commissie Tabaksblad beveelt de wetgever aan deze bepaling, die betrekking heeft op de algemene verga-

dering van aandeelhouders, en niet op een buitengewone aandeelhoudersvergadering, wettelijk te verankeren. De wet legt vast dat de accountant aan de raad van commissarissen en aan het bestuur verslag uitbrengt omtrent zijn onderzoek, maar laat zich er niet over uit of het verslag ook aan anderen mag worden uitgebracht. Het was tot nog toe niet gebruikelijk voor de accountant om verslag uit te brengen aan de aandeelhouders van beursgenoteerde ondernemingen en zij werden ook niet in de gelegenheid gesteld de accountant te bevragen.

Waar de commissie in de code zelf stelt dat de accountant kan worden bevraagd 'over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening' (artikel V.2.1), stelt de commissie in het hoofdstuk Verklaring en toelichting dat de accountant 'alleen over zijn controlewerkzaamheden en over zijn verklaring bij de jaarrekening' kan worden bevraagd. De commissie geeft hiermee aan dat het bevragen van de accountant beperkt is tot zijn controlewerkzaamheden en zijn verklaring: 'De inhoud van de jaarrekening is de primaire verantwoordelijkheid van het bestuur.'

De aanwezigheid van de accountant in de aandeelhoudersvergadering van beursgenoteerde vennootschappen is geen unicum: ook in Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Australië komt dit voor. In het Verenigd Koninkrijk blijft de rol van de accountant in de aandeelhoudersvergadering veelal beperkt tot het voorlezen van de accountantsverklaring, of een deel daarvan (ICAEW, 1994). De Australian Accounting Research Foundation (2002) heeft een leidraad voor de accountant bij het beantwoorden van vragen van de aandeelhoudersvergadering uitgegeven. Het bevragen van de accountant door de aandeelhoudersvergadering is echter een uitzondering. In Nederland is de aanwezigheid van de accountant in de aandeelhoudersvergadering van bedrijven in het midden- en kleinbedrijf wel gebruikelijk.

De diverse maatschappelijke geleidingen staan in hun commentaren² op de conceptcode van 1 juli 2003 in het algemeen niet afwijzend tegenover deze aanwezigheid van de accountant in de aandeelhoudersvergadering van beursgenoteerde ondernemingen. Zo stelt het Koninklijk NIVRA in haar commentaar op de conceptcode:

'Het NIVRA stemt ermee in wettelijk te verankeren, dat de externe accountant bevoegd is deze vergadering bij te wonen.'

Wel stellen de commentatoren vragen over de aard

van het optreden van de accountant tijdens aandeelhoudersvergaderingen. Zo stelt de Vereniging van Effectenbezitters:

'De externe accountant kan in de vergadering van aandeelhouders worden bevraagd, maar onduidelijk is wat zijn verantwoordelijkheid hierin is. Is de accountant vrij om naar eigen inzicht te antwoorden, of moet hij zich richten naar het belang van de onderneming, die hem dat al dan niet expliciet opdraagt. Dient de accountant op iedere vraag te antwoorden of kan hij weigeren antwoord te geven al dan niet met een beroep op artikel 2:107 lid 2 (zwaarwichtig belang)?'

Het Koninklijk NIVRA (2004) heeft op 24 maart 2004 een ontwerp openbaar gemaakt van de Gedragsrichtlijn inzake het optreden van de accountant in de aandeelhoudersvergaderingen. Met deze gedragsrichtlijn wil het NIVRA duidelijkheid scheppen over wat van de openbaar accountant in de aandeelhoudersvergadering mag worden verwacht. Het NIVRA nodigt belanghebbenden en belangstellenden uit voor 1 september 2004 op dit ontwerp te reageren. Op basis van het ontvangen commentaar zal het bestuur van het NIVRA in het najaar 2004 de definitieve tekst vaststellen. De definitieve richtlijn zal 1 januari 2005 van kracht worden.

Met dit artikel tracht ik een bijdrage te leveren aan een discussie over de optimale rol van de accountant in de aandeelhoudersvergadering. In paragraaf 2 geef ik twee dilemma's waarmee de accountant in de aandeelhoudersvergadering wordt geconfronteerd. Paragraaf 3 behandelt een aantal al dan niet legitieme vragen van aandeelhouders aan de accountant. Nu de accountant aanwezig is bij de aandeelhoudersvergadering rijst de vraag of de accountant verantwoordelijkheid draagt voor hetgeen daar door directie en raad van commissarissen wordt gezegd. Deze vraag behandel ik in paragraaf 4. Ik besluit met een conclusie.

2 Dilemma's voor de accountant

2.1 Dilemma: Toegevoegde waarde versus geheimhouding

De Commissie Tabaksblat geeft niet aan wat zij beoogt te bereiken met de aanwezigheid van de accountant in de aandeelhoudersvergadering. Het NIVRA (2004) ziet als toegevoegde waarde van de accountant in de aandeelhoudersvergadering dat hij aandeelhouders nader kan informeren over de inhoud en de uitkomsten van de uitgevoerde accountantscontrole, over de rol van de accountant en over de gedragsregels en

vaktechnische richtlijnen die in de accountantscontrole worden gehanteerd.

De publicatie van bedrijfsgegevens stelt het management vaak voor een dilemma: de afweging van de belangen van de onderneming en haar stakeholders versus de ongewenste belangstelling van de concurrentie.

De belangen van de onderneming en haar stakeholders zijn vaak gediend met een grote mate van transparantie van de financiële en niet-financiële verslaggeving. Indien een onderneming daarmee kan aantonen dat zij uitstekende prestaties boekt, valt zo'n onderneming in gunstige zin op. Zij kan op deze wijze haar imago extra glans geven en mogelijk haar beurskoers positief beïnvloeden. Transparantie is een teken van kracht en wordt volgens Diamond en Verrechia (1991) beloond met een lagere WACC (weighted average cost of capital). Raaijmakers (2004) benadrukt het belang van de algemene vergadering van aandeelhouders in de communicatie tussen de beursgenoteerde onderneming en haar aandeelhouders.

Daarentegen kan het juist ongewenst zijn dat de concurrentie kennis neemt van bepaalde bedrijfsgegevens. Eccles (1991) constateert bij een aantal managers zelfs de neiging niets meer te publiceren dan wettelijk verplicht is. De Accounting Standards Board (1993), de instantie die standaarden vaststelt voor jaarverslaggeving in het Verenigd Koninkrijk, geeft aan dat het management in bepaalde gevallen tot de conclusie kan komen dat publicatie van bepaalde aspecten van de bedrijfsactiviteiten kan leiden tot openbaarmaking van vertrouwelijke of commercieel gevoelige informatie. Het management vindt dan het risico van schade aan de onderneming groter dan de mogelijke voordelen van openbaarmaking. De Accounting Standards Board benadrukt dat de gebruiker in deze gevallen niet misleid mag worden door informatie die niet compleet en evenwichtig is. Het element van evenwichtigheid wordt ook door het NIVRA (2004) genoemd.

De accountant wordt hier geconfronteerd met het dilemma, dat hij enerzijds toegevoegde waarde aan de vergadering wil geven door vragen te beantwoorden, anderzijds geheim dient te houden 'al hetgeen hem in de uitoefening van zijn beroep als geheim is toevertrouwd of wat daarbij als een vertrouwelijke aangelegenheid te zijner kennis is gekomen' (NIVRA, 1994). Ten aanzien van de geheimhouding door de accountant is bij het Koninklijk NIVRA sprake van

voortschrijdend inzicht. In zijn commentaar op de conceptcode stelt het NIVRA nog:

'Overigens moet worden bedacht dat de accountant rapporteert aan de auditcommissie en de Raad van Commissarissen. Mede gezien zijn geheimhoudingsplicht lijkt er weinig ruimte om vragen in de algemene vergadering van aandeelhouders te beantwoorden.'

De ontwerp-Richtlijn van maart 2004 (NIVRA, 2004) stelt echter dat de geheimhoudingsplicht ten aanzien van zijn controlewerkzaamheden en zijn verklaring bij de jaarrekening niet geldt ten opzichte van de aandeelhoudersvergadering, aangezien deze een orgaan van de vennootschap is.

Het NIVRA spreekt van een maximale openheid van de accountant over zijn eigen werkzaamheden, met als aanwijzingen: afweging van belangen van alle betrokkenen, deugdelijke grondslag, evenwichtige verstrekking van informatie en zwaarwichtig belang van de vennootschap dat zich tegen openbaarmaking verzet.

Gezien het open karakter van een beursgenoteerde vennootschap kunnen door de koop van een enkel aandeel de facto niet alleen concurrenten, maar ook klanten, leveranciers en werknemers vragen stellen aan de accountant in de aandeelhoudersvergadering. Volgens Van der Wel (zie Van Wijnen, 2004) is de aanwezigheid bij de aandeelhoudersvergadering van niet-aandeelhouders zoals journalisten 'een probleem dat de vennootschap moet oplossen.'

Het NIVRA (2004) schrijft in de ontwerp-Richtlijn voor dat de accountant zich zodanig voorbereidt op de jaarvergadering dat hij gestelde vragen kan beantwoorden. Bovendien dient de accountant een voorbereidende bespreking te beleggen met de voorzitter van de vergadering, bestuurders en commissarissen. Wallage (2004) is het daarmee eens: 'Een goede afstemming met de voorzitter van de vergadering en betrokkenheid bij de voorbereiding van de vergadering is zeer wenselijk.' W. den Hollander (zie Van Almelo, 2004), voorzitter van het Nederlands Centrum voor Directeuren en Commissarissen, is echter van mening dat de accountant een eigen verantwoordelijkheid heeft bij het beantwoorden van vragen: 'De accountant moet niet vooraf met de president-commissaris afstemmen wat hij mag zeggen.'

2.2 Dilemma: Verduidelijking versus verwarring

De accountantscontrole van de jaarrekening van een onderneming vergt diepgaande specialistische kennis.

De accountant volgt daartoe een langdurige opleiding. Het toelichten van controlewerkzaamheden die bij een bepaalde onderneming hebben plaatsgevonden kan een uitvoerige uiteenzetting vergen. Hiervoor zal in de aandeelhoudersvergadering van een beursgenoteerde onderneming geen tijd beschikbaar zijn. Burggraaf (zie Kat, 2003) verwoordt dit als volgt: *'In feite is alles wat de accountant mag zeggen van technische aard. Dat is gewoon niet interessant voor de algemene vergadering van aandeelhouders.'*

De aandeelhouders vormen vaak een gemêleerd gezelschap en niet bij iedereen bestaat belangstelling voor een hoorcollege accountantscontrole of grondslagen van het accountantsberoep. Een summier toelichting zal echter eerder leiden tot verwarring dan tot verduidelijking.

Ik licht dit toe aan de hand van een voorbeeld: het materieel belang. In de accountantsverklaring merkt de accountant over zijn werkzaamheden op dat hij zijn controle zodanig dient te plannen en uit te voeren, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een vraag van de aandeelhoudersvergadering aan de accountant zou kunnen zijn: welke onjuistheden acht u bij deze ondernemingen van materieel belang en welke niet? Een relevante vraag, zeker omdat onjuistheden ook opzettelijke onjuistheden, dat wil zeggen fraudes, kunnen betreffen.

Nu is materieel belang een complex begrip en er is een grondige kennis van de leer van de accountantscontrole vereist om het door de accountant gekozen materieel belang te kunnen beoordelen. Als de accountant louter meldt dat een materieel belang van € 5 miljoen is gehanteerd, dan zal bij menig leek de vraag rijzen waarom een fraude van een zodanige omvang het getrouwe beeld van de jaarrekening niet verstoort. Een kort antwoord geeft meer verwarring dan verduidelijking. De accountant dient dan ook voldoende tijd gegund te worden voor een grondige uiteenzetting naar aanleiding van de gestelde vraag.

Ook al zou de aandeelhouder beschikken over de Richtlijnen voor de Accountantscontrole (NIVRA en NOvAA, 2003) dan nog zou men deze niet kunnen plaatsen in relatie tot het geheel aan werkzaamheden dat een accountant in het kader van een jaarrekeningcontrole verricht.

De accountant ziet zich dus gesteld voor een tweede dilemma: een uitgebreide uiteenzetting over het

materieel belang kan leiden tot een verduidelijking van de aard van de werkzaamheden van de accountant maar een beknopte uiteenzetting kan juist leiden tot verwarring.

De geschetste dilemma's – toegevoegde waarde versus geheimhouding en verduidelijking versus verwarring – spelen de accountant parten bij de vele vragen die aandeelhouders hem kunnen stellen. In de volgende paragraaf bespreken we een groot aantal denkbare vragen aan de accountant.

3 Vragen aan de accountant

3.1 Vragen om management letter en accountantsverslag

De hamvraag is of de aandeelhoudersvergadering met recht kan vragen om het accountantsverslag of de management letter. De agency-theorie leert ons dat asymmetrie van informatie tussen principaal (in casu de aandeelhouder) en agent (in casu de leiding van de vennootschap) functioneel kan zijn. Nu brengt de accountant volgens de wet omtrent zijn onderzoek verslag uit aan de raad van commissarissen en aan het bestuur. De wet noemt de aandeelhoudersvergadering daar niet bij. De code van de Commissie Tabaksblat geeft als principe (V.4) dat de externe accountant zijn bevindingen *gelijkelijk* rapporteert aan het bestuur en de raad van commissarissen. Volgens dit principe rapporteert de accountant zijn controlebevindingen kennelijk niet aan de aandeelhoudersvergadering, maar kan wel door de aandeelhoudersvergadering over zijn *controlewerkzaamheden* (te onderscheiden van *controlebevindingen*) worden bevraagd (best practice bepaling V.2.1). Daaruit lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat noch de wet, noch de Commissie Tabaksblat het verstrekken van accountantsverslag of management letter aan de aandeelhoudersvergadering heeft beoogd.

Beckman (2003) ziet geen bezwaren in het aan de aandeelhouders verstrekken van het accountantsverslag dat de accountant uitbrengt aan bestuur en raad van commissarissen. Naar mijn mening zullen zwaarwichtige redenen zich hiertegen echter vaak verzetten, dit overigens ter beoordeling door bestuur en raad van commissarissen. Als de accountant zijn integrale verslag zou dienen over te leggen aan aandeelhouders, en daarmee aan concurrenten, klanten, leveranciers en werknemers, zou dat op termijn een verschraling van de inhoud van het accountantsverslag tot onbedoeld en ongewenst effect kunnen hebben.

3.2 Vragen over de onafhankelijkheid van de accountant

Vragen over onafhankelijkheid van de accountant kunnen voor het merendeel worden beantwoord door de raad van commissarissen, of indien aanwezig de auditcommissie. Op verzoek van de aandeelhoudersvergadering kan de raad van commissarissen of de auditcommissie toelichting geven op de onafhankelijke positie van de accountant en de accountantsorganisatie ten opzichte van de onderneming. Hierbij zou de raad van commissarissen kunnen ingaan op de relaties die bestaan tussen de accountant, de accountantsorganisaties (inclusief haar netwerk) en de controlecliënt en de met deze cliënt verbonden partijen die van invloed kunnen zijn op de onafhankelijkheid van de accountant. Een actueel onderwerp daarbij is de combinatie van controle en andere werkzaamheden door de accountant of zijn organisatie (zie Van Schaik, 2003a). Andere relevante onafhankelijkheidsissues zijn bijvoorbeeld reciprociteit (de controlecliënt is leverancier van de accountant), financiële belangen (zie Roos en Van Schaik, 2004) of persoonlijke relaties. NIVRA en NOvAA (2003) bevelen aan dat de controlecliënt de honoraria openbaar maakt die de accountantsorganisatie in rekening heeft gebracht, apart voor de jaarrekeningcontrole en voor overige dienstverlening, bij voorkeur volgens de aanbevolen indeling (zie Van Schaik, 2003b).

Een mogelijke vraag van een aandeelhouder inzake onafhankelijkheid die door de accountant zelf zou kunnen worden beantwoord, is: 'Welk percentage van uw omzet maakt de controlefee van onze onderneming uit?' Verder zou de accountant een bevestiging kunnen geven van zijn (naar zijn professioneel oordeel) onafhankelijke positie in overeenstemming met wet en beroepsvoorschriften, bijvoorbeeld blijkend uit periodieke partnerrotatie (zie Roos en Van Schaik, 2003).

3.3 Vragen over de opdracht aan de accountant

De eerste paragraaf van de accountantsverklaring behandelt de opdracht. De tekst van de accountantsverklaring geeft helder aan wie waarvoor verantwoordelijk is. Uit de zin 'De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de directie van de vennootschap' blijkt duidelijk dat vragen van de aandeelhouders over de jaarrekening dienen te worden beantwoord door de directie van de vennootschap. De accountant zou zijn verantwoordelijkheid te buiten gaan door het beantwoorden van vragen over de jaarrekening, over individuele jaarrekening-

posten of over beweringen in de jaarrekening. VNO-NCW verwoordt dit in haar commentaar op de conceptcode als volgt:

'Daarbij moet duidelijk zijn dat de verantwoordingsplichten van bestuur en raad van commissarissen, alsmede ook hun plicht in het algemeen aan aandeelhouders gevraagde inlichtingen te verschaffen niet door die aanwezigheid wordt doorkruist.'

Dit geldt ook voor de interne controle- en rapporteringssystemen waarop de jaarrekening is gebaseerd. De accountant heeft geen zelfstandig onderzoek naar de interne controle- en rapporteringssystemen uitgevoerd en dient over de administratieve organisatie/interne controle (AO/IC) in de aandeelhoudersvergadering dan ook geen oordeel uit te spreken. Dit geldt evenzeer voor het risico-management en monitoringstelsel van de onderneming. VNO-NCW stelt hierover:

'Interne controle- en rapporteringssystemen zijn de primaire verantwoordelijkheid van het bestuur. De accountant zou hier niet over bevraagd moeten worden...'

Ook vragen over welke vennootschappen om welke reden al dan niet in de consolidatie zijn betrokken en vragen over de niet in de balans opgenomen verplichtingen dienen door het bestuur te worden beantwoord. Het bestuur en de raad van commissarissen kunnen wel besluiten af te zien van het verschaffen van bepaalde informatie aan de aandeelhouders indien zwaarwichtige belangen zich daartegen verzetten.

In het opdrachtdeel van de accountantsverklaring geeft de accountant aan wat wel zijn verantwoordelijkheid is: 'Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.' Daaruit vloeit voort dat de accountant vragen kan beantwoorden over de accountantsverklaring en de controlewerkzaamheden waarop deze is gebaseerd. Aandeelhouders zullen in de aandeelhoudersvergadering niet in de gelegenheid worden gesteld à bout portant vragen aan de accountant te stellen. Gebruikelijk is dat de voorzitter van de aandeelhoudersvergadering de vraag van een aandeelhouder aanhoort en bepaalt wie de meest aangewezen is om deze te beantwoorden. Bij vragen over de jaarrekening, over individuele jaarrekeningposten of over beweringen in de jaarrekening zal dat in het algemeen de chief financial officer zijn, het lid van de raad van bestuur met de portefeuille financiën. Een vraag die de accountant wel zou kunnen beantwoorden is: 'Heeft de directie u bij het continueren van de controleopdracht onder druk gezet om een lagere auditfee te accepteren?'

3.4 Vragen over de werkzaamheden van de accountant

De tweede paragraaf van de accountantsverklaring behandelt de werkzaamheden. De controlewerkzaamheden worden door de Commissie Tabaksblat expliciet genoemd als onderwerp waarover de aandeelhoudersvergadering de accountant kan onderwerpen. In deze paragraaf geef ik slechts een greep uit de vele mogelijke vragen aan de accountant over de door hem uitgevoerde controlewerkzaamheden. Bij de beantwoording ziet de accountant zich geconfronteerd met de dilemma's genoemd in paragraaf 2.

- Voldoet de onderneming aan de voor haar relevante wetgeving?
- De richtlijnen voor de accountantscontrole (RAC) spreken van een risicoanalyse. Welke risico's heeft u onderkend in de jaarrekening van deze onderneming?
- Hoe heeft u deze risico's ondervangen? Wat bedoelt u met een redelijke mate van zekerheid?
- Betekent dit dat 1 op de 20 jaarrekeningen een onjuistheid van materieel belang bevat of gaat het om 1 op de 100 jaarrekeningen?
- U heeft een onderzoek met deelwaarnemingen van informatie uitgevoerd. Kunt u aangeven hoeveel inkoop- en verkoopfacturen u heeft gecontroleerd?
- U spreekt in uw verklaring over belangrijke schattingen die de directie van de vennootschap heeft gemaakt. Op welke schattingen doelt u dan in dit geval, met andere woorden, waar zitten de onzekerheden?
- Neemt de onderneming bij haar belastingplanning verdedigbare standpunten in?
- Is er fraude gepleegd?
- Is er verschil van mening tussen accountant en management over de noodzaak tot een bijzondere waardevermindering van vaste activa, dan wel over de hoogte van deze bijzondere waardevermindering?
- Heeft de directie u voldoende tijd gegund voor de jaarrekeningcontrole?

3.5 Vragen over het oordeel van de accountant

De derde paragraaf van de accountantsverklaring behandelt het oordeel. Bij het beantwoorden van vragen over het uitgesproken oordeel in de accountantsverklaring zal de accountant zeer terughoudend moeten zijn om te voorkomen dat hij het zorgvuldig geformuleerde oordeel niet van een nadere kwalificatie voorziet. Een vraag die de accountant dan ook niet zou moeten beantwoorden, is: 'Kunt u uw oordeel dat u tijdens de evaluatie van het algehele beeld van de

jaarrekening heeft gevormd nader toelichten: is het een zesje of een acht?'

Een vraag die de accountant wel zou kunnen beantwoorden is: 'Heeft de directie u onder druk gezet om bepaalde verslaggevingsmethoden te accepteren?'

4 Herstelplicht

De Commissie Tabaksblat spreekt over de aanwezigheid van de accountant in de aandeelhoudersvergadering en het bevraagd worden door de aandeelhouders. Dat impliceert een afwachtende houding van de accountant. Hoe dient de accountant nu echter te handelen als de ondernemingsleiding tijdens de aandeelhoudersvergadering beweringen doet waarvan hij weet dat deze onjuist zijn? Dient de accountant gedurende de vergadering continu alert te zijn en het woord te vragen als iets anders dan de waarheid of niet de gehele waarheid wordt gesproken door de ondernemingsleiding? Verstrekt de accountant door zijn zwijgende aanwezigheid met andere woorden een impliciete goedkeurende accountantsverklaring bij alles wat de ondernemingsleiding tijdens de vergadering beweert, hetzij bij de behandeling van de jaarrekening hetzij bij andere onderdelen van de vergadering? De Commissie Tabaksblat doet hierover geen uitspraak.

Wallage (2003) ziet een rol voor de accountant als 'bewaker' van de informatie die de raad van bestuur als verantwoordelijke geeft over de jaarrekening: 'Als er grote onjuistheden worden gemeld, kan hij ingrijpen.' Daarentegen betwijfelt Beckman (2003) of de accountant anders dan in antwoord op vragen bevoegd zou moeten zijn het woord te voeren. De Commissie Tabaksblat spreekt alleen over een bevoegdheid van de accountant het woord te voeren, niet over een verplichting.

Het NIVRA (2004) stelt voor dat de accountant bij een materieel onjuiste voorstelling van zaken daarvan direct melding zou moeten maken en moeten vragen om correctie van de verstrekte informatie, dan wel zelf moet corrigeren. Ook indien de accountant na de aandeelhoudersvergadering een materieel onjuiste voorstelling van zaken constateert, zou hij herstel en vermelding daarvan in de notulen van de aandeelhoudersvergadering moeten vragen. Het NIVRA modificeert de herstelplicht tijdens de vergadering met de woorden 'naar het beste weten van de accountant', maar laat dit na bij de herstelplicht achteraf. Als de accountant niet of slechts gedeeltelijk aanwezig is geweest tijdens de vergadering en hij constateert bij het doornemen van de notulen een materieel onjuiste

voorstelling van zaken, dient hij ook dan herstel te vragen?

Met deze richtlijn zou de verantwoordelijkheid voor het gezegde tijdens de aandeelhoudersvergadering aanmerkelijk verder gaan dan zijn traditionele verantwoordelijkheid voor het directieverslag (door de wet aangeduid als jaarverslag), namelijk consistentie met de jaarrekening. Analoog aan de verantwoordelijkheid van de accountant voor het directieverslag zou naar mijn mening de verantwoordelijkheid van de accountant voor het gezegde tijdens de aandeelhoudersvergadering zich moeten beperken tot het nagaan dat het gezegde niet in tegenspraak is met de jaarrekening. Als de directie stelt dat de solvabiliteit gedurende het boekjaar is verbeterd en uit de jaarrekening blijkt het tegenovergestelde, dan zou de accountant bezwaar dienen te maken. De accountant dient daarom het recht te hebben het woord te voeren als de accountant weet dat het bestuur of de raad van commissarissen een materieel onjuiste voorstelling van zaken geeft. Dat kan wel tot precaire situaties aanleiding geven, bijvoorbeeld als het bestuur een late oplevering van de jaarrekening ten onrechte verwijt aan de accountant.

Naar mijn mening kan echter aan de aanwezigheid van de accountant bij de aandeelhoudersvergadering geen zekerheid worden ontleend over hetgeen door bestuur en raad van commissarissen is gezegd. De verwachtingen die men heeft van de accountant zouden te hoog gespannen zijn als de accountant als taak krijgt gedurende de gehele vergadering continu alert te zijn en het woord te vragen als iets anders dan de waarheid of niet de gehele waarheid wordt gesproken door de ondernemingsleiding. De huidige controlemethoden van de accountant voorzien niet in deze vorm van 'continuous auditing'. Dat geldt voor consistentie met de jaarrekening maar des te meer bij voornemens en strategische visies. Als de directie bijvoorbeeld een plan ontvouwt voor de overdracht van het onroerend goed van de vennootschap naar een special purpose entity (SPE) en stelt dat daarmee het onroerend goed off balance zal worden gebracht, dan ligt het niet op de weg van de accountant stante pede te roepen: 'Dat valt nog te bezien.' Op de accountant in de aandeelhoudersvergadering is het adagium 'Wie zwijgt stemt toe' dus niet zonder meer van toepassing.

5 Conclusie

Een aandeelhoudersvergadering van een beursgenoteerde onderneming die vragen kan stellen aan de

accountant is voor het accountantsberoep een terra incognita. Met dit artikel tracht ik een bijdrage te leveren aan de discussie onder de 'stakeholders' over de optimale rol van de accountant in de algemene vergadering van aandeelhouders. De jaarrekening, individuele posten en beweringen in de jaarrekening zijn duidelijk de verantwoordelijkheid van het bestuur en de raad van commissarissen en zij dienen dan ook de vragen daarover te beantwoorden. De accountant is verantwoordelijk voor de accountantsverklaring en de controlewerkzaamheden waarop deze zijn gebaseerd, en daarover zou de accountant desgewenst het woord kunnen voeren. De accountant verschaft door zijn aanwezigheid in de aandeelhoudersvergadering naar mijn mening geen zekerheid omtrent hetgeen door bestuur en raad van commissarissen wordt gezegd. Mijn aanbeveling aan aandeelhouders is dan ook: vragen staat vrij, maar stel wel de juiste vragen. ■

Literatuur

- Accounting Standards Board (ASB), (1993), *Operating and Financial Review*, Accounting Standards Board, Statement, July.
- Almelo, L. van, (2004), En dan nu het woord aan..., in: *De Accountant*, jg. 110, nr. 8, pp. 42-45.
- Australian Accounting Research Foundation, (2002), *Responding to Questions at an Annual General Meeting*, Auditing Guidance Statement (AGS) 1046, Auditing & Assurance Standards Board, July.
- Beckman, H., (2003), Corporate governance: financiële verslaggeving en de externe accountant, in: *Ondernemingsrecht*, nr. 11, pp. 413-415.
- Commissie corporate governance, ook genaamd commissie-Tabaksblat, (2003), *De Nederlandse corporate governance code. Beginselen van deugdelijk ondernemingsbestuur en best practice bepalingen*, 9 december.
- Diamond, D.W. en R.E. Verrechia, (1991), Disclosure, liquidity, and the cost of capital, in: *The Journal of Finance*, Vol. 46, September, pp. 1325-1359.
- Eccles, R., (1991), The performance measurement manifesto, in: *Harvard Business Review*, Vol. 69, January-February, pp. 131-137.
- ICAEW, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, (1994), *Reading of auditors' reports at annual general meetings*, Technical Release, FRAG 1/94, Financial Reporting & Auditing Group, January.
- Izeboud, G., (2004), Tabaksblat en de accountant, in: *De Accountant*, jg. 110, nr. 8, april, pp. 38-41.
- Kat, M., (2003), Schietschijf op aandeelhoudersvergaderingen?, in: *De Accountant*, jg. 110, nr. 3, november, pp. 26-30.
- NIVRA, (1994), *Verordening Gedrags- en beroepsregels registeraccountants 1994*, vastgesteld op 30 november 1994, laatstelijk gewijzigd op 18 december 2002, gepubliceerd in de Staatscourant van 24 januari 2003, nr. 7.
- NIVRA en NovAA, (2002), *Nadere voorschriften inzake onafhankelijkheid van de accountant*, Amsterdam, Den Haag, december. Website: www.nivra.nl.
- NIVRA en NovAA, (2003), *Richtlijnen voor de Accountantscontrole*, NIVRA en NovAA.

NIVRA, (2004), *Ontwerp-Gedragsrichtlijn inzake het optreden van de accountant in de algemene vergadering van aandeelhouders*, maart.

Raaijmakers, G.T.M.J., (2004), Communicatie tussen beursondernemingen en aandeelhouders in en buiten de AVA, in: *Tijdschrift voor Ondernemingsbestuur*, nr. 1, pp. 3-10.

Roos, A.R. en F.D.J. van Schaik, (2003), Geen roulatie van accountantskantoor, wel interne roulatie, in: *De Accountant*, jg. 110, nr. 1, september, pp. 24-29.

Roos, A.R. en F.D.J. van Schaik, (2004), Financiële belangen van accountants in controlecliënten, in: *Ondernemingsrecht*.

Schaik, F.D.J. van, (2003a), De belastingadviseur en de onafhankelijkheid van de accountant, in: *Weekblad voor Fiscaal Recht*, jg. 132, nr. 6536, 3 juli, pp. 1063-1068.

Schaik, F.D.J. van, (2003b), Openbaar maken van accountantshonoraria, in: *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, jg. 77, nr. 7/8, juli/augustus, pp. 306-312.

Schaik, F.D.J. van, (2003c), De jurist en de onafhankelijkheid van de accountant: principes of regels?, in: *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie (WPNR)*, jg. 134, nr. 6556, 29 november, pp. 887-892.

Wallage, Ph., (2004), Balanceren in de aandeelhoudersvergadering, in: *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, jg. 78, nr. 3, maart, pp. 66-67.

Wijnen, J.F. van, (2004), Accountant moet in gesprek met aandeelhouders, in: *Het Financieele Dagblad*, 25 maart.

Noten

- 1 De Commissie Tabaksblat volgt de 'principle-based'-benadering. Voor een behandeling van de verschillen tussen de 'principle-based'-benadering en de 'rules-based'-benadering zie Van Schaik (2003c).
- 2 De commentaren op de concept-code kunnen worden geraadpleegd op de website van de Commissie Tabaksblat: <http://www.commissie-corporategovernance.nl>.